

**IVAN IV. a vznik ruského
samoděržaví
Vláda Borise GODUNOVA a
období Smuty**

Dětství Ivana IV.

- Syn Vasilije III a Jeleny Glinské
- Narodil se 25.8. 1530
- 3.12. 1533 zemřel Vasilij III. →
carevič Ivan IV zdědil trůn,
regentkou je jeho matka
- Krvavé boje o moc mezi Glinskými,
Šujskými a Bělskými
- Násilí a vraždy poznamenají povahu
Ivana IV. , je nervní, bojácný, nevyzpytatelný
- 3.4. 1538 zemřela Jelena Glinská

Василий III и Елена Глинская

Samostatná vláda

·V roce 1543 se ve svých 13 letech dopustil první vraždy → vražda účinná a rychlá zbraň

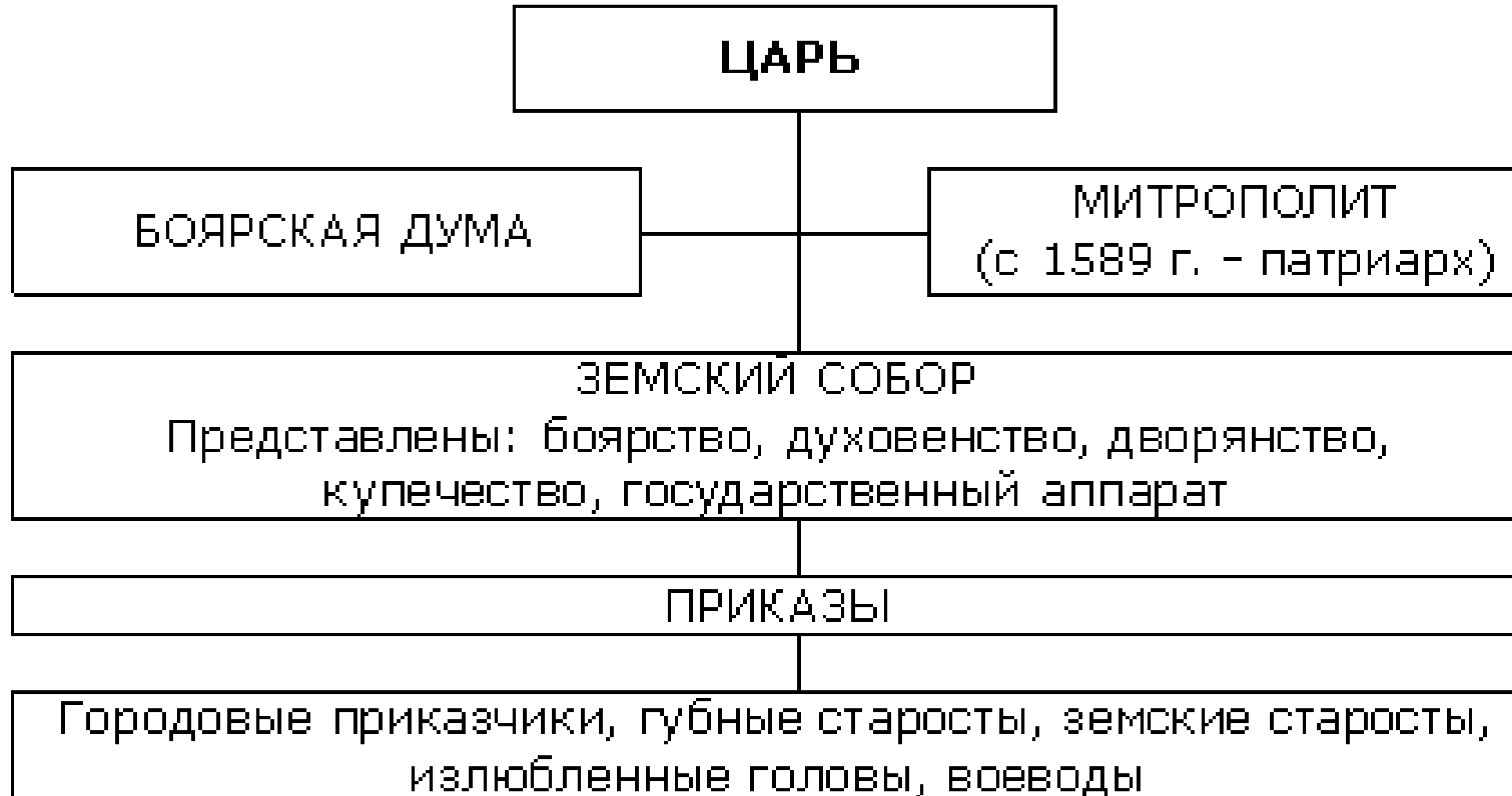
·**16.1.1547 korunován carem** → vládce „vseja Rusi“

·3.2. 1547 se oženil s Anastázií Zacharjinovou - šťastné manželství, mají celkem 6 dětí – přežil pouze syn Fjodor. Manželka zemřela 7.8. 1560 → začíná temné období, krutovláda → získal přízvisko „Hrozný“

·1549 – 1560 období reforem

·1549 – nový vládní organ – Zemský Sněm (Земский Собор)

Политическое устройство русского государства в первой трети XVI века

Реформы Ивана XIV

„Car pravdy“

- Předsevzetí ukončit zkorumpovanost a mocichtivost bojarů
- Chce se stát „carem pravdy“
- Zvýšení daní
- Reorganizace soudnictví
- Územní reforma -> guby (okresy) → gubernie
- Reorganizace armády

- 1550 – vydán **Suděbník** - doplnění a upravení zastaralého Suděbníku z dob Ivana III.
- Reformy daňového systému
- Hl. měna – moskevský rubl
- Vojenská reforma (стрелецкое войско)
- 1551 – svolán velký církevní soubor (sněm)
- Reforma církve
- Z původní pokory ke starším, zkušenějším rádcům a představitelům církve změna politiky směřující k samoděržaví

Zahraniční politika Ivana XIV.

·<https://youtu.be/70msWaES2Ok?list=PLd5wpXgGfqK951wWCpoH2IKWrmonQM6Of>

Dobytí Kazaňského a Astrachaňského chanátu

·-> úspěchy v bojích

·Prvním úkolem Ivana IV. bylo pokračovat v záměru svého otce = dobýt Kazaňský chanát

·1547 – Kazaň odolává velkému vojsku Ivana IV. a brání se i dalšímu tažení carovy armády v roce 1550

·Ivan Hrozný je ale rozhodnut pokořit Kazaň za každou cenu

- Vojsko se sto padesáti tisíci muži a sto padesáti děly
- Říjen 1552 – Kazaň dobyta
- 1552 – 1557 = genocida (masové vraždění vedlo k vylidnění kdysi kvetoucího chanátu)
- Stejný osud postihl i Astrachaňský chanát

Livonská válka

- Car začal prosazovat útok na Livonsko
- Carské vojsko pálilo v Livonsku města
- První porážky
- Ivan IV. tvrdí, že za první porážky může zrada bojarů
- Příměří → ztráta řady měst

Livonsko

Opričnina

- 1565 zavedení opričniny
- Vyčlenění velkých území ze státní správy jako svůj vlastní úděl**
  - **opričnina**
- Do opričniny zahrnuta většina území Moskevské Rusi (20 měst na severu, 2/3 území)
- Ostatní území má být spravováno podle starého řádu → **zemština**
- K ochraně využívá strážců = opričníků

Opričníci

Tajná policie asi 6 000 mužů,
nosí černé oblečení, jezdí
na vraném koni

→ popravky a vraždy,
rabování

Znaky: **Psí hlava a metla** →
vykousat a vymést zradu

Im alten Zeiten stach oft unter Dornen
Ein Tiger welches Blut wie Wasser in sich saß.
Aus viel Exempeln mich nur eines zu bedienen.
84 War nicht Basilowiz recht von dergleichen Stoff

Cíle opričniny

- Stanovení neomezené moci cara
- Boj proti samostatnosti bojarů

- 1570** - výprava proti Novgorodu – masakr, vyvraždění a vypálení města
- Moskva – poprava zrádců

Анатолий Рубин

Zrušení opričniny – r. 1572

- Krymský chán Gyrej vypálil Moskvu
- Opričninské vojsko nedokázalo zachránit město

Důsledky opričniny:

- neschopnost bojovat proti vnějšímu nepříteli
- samoděržavná monarchie
- těžká ekonomická krize
- významné rody vyvražděny, jejich půda a majetek zabaveny

Klady a zápory vlády Ivana IV.

- Ivan IV. byl nadaným vládcem
- dobře chápal, co potřebuje Rusko ku svému prospěchu, své záměry však prosazoval neadekvátními krutými metodami a svou zemi v konečném výsledku citelně poškodil – hluboká krize
- Ivan IV. zavedl reformy v oblasti správy, práva, vojenství a hospodářství, hlavním úkolem bylo posílení ústřední carské moci
- reformy vedly ke stabilizaci politického života státu, což se projevilo i v zahraniční politice
- za Ivanovy vlády se do Ruska poprvé dostal knihtisk (1564 Apostol)

- Ivan se snažil rozvíjet obchodní styky s evropskými zeměmi, například s Anglií nebo Holandskem
- Vypravil výpravy za Ural → počátek kolonizace Sibiře a Dálného východu
- Upevnil carskou moc → **samoděržaví**, neomezený vládce
- Vedl války s Livonskem

Smrt careviče

- 1581 konflikt mezi carem a jeho následníkem carevičem Ivanem → Ivan IV. ho uhodil železnou tyčí , po 4 dnech carevič umírá
- syn Dimitrij → je ještě malý, zrozen až z pátého manželství, které církve neuznávala
- Když Ivan IV. v roce 1584 zemřel a na jeho místo nastoupil bezdětný mladší syn Fjodor I. Ivanovič, znamenalo to konec dynastie Rurikovců.

Výsledky vlády Ivana Hrozného

- Hospodářský úpadek země, vyvolaný opričninskou a Livonskou válkou
- Stanovení samoděržaví – neomezená moc cara
- Oslabení moci bojarů
- Neměl důstojného nástupce
- Zotročení rolníků – zrušen „Jurijev den“

Kultura

- přestavba moskevského hradu Kremlu
- nová chrámová architektura – stanové chrámy
- méně byzantských vlivů, využití domácích lidových prvků
- Chrám Vasilije Blaženého v Moskvě
- Malířství – důraz na realismus
- Literatura
- letopisy, dopisy a poselství Ivana Hrozného
- počátky vědecké literatury
- Encyklopedie vědomostí – tzv. Azbukovnik, Domostroj

Chrám Vasilije Blaženého

Chrám Vasilije Blaženého

- Byl postaven v letech 1555 – 1560 na počest vítězství nad Kazaní
- Původní název Pokrovskij sobor
- Osm samostatných kostelů
- Soukromá kaple Ivana IV.
- Stavitelé Barma a Postnik Jakovlev (podle legendy byl na příkaz Ivana IV. oslepen)

Fjodor Ivanovič (1584 – 1598)

- syn Ivana IV.
- „slabý tělem i duchem“
- měl k ruce vládní komisi
- Neschopen vládnout
Moskevské Rusi
- Skutečným vládcem se stává
Boris Godunov
- > **konec dynastie Rjurikovců**

Boris Godunov (1598 – 1605)

- 1598 korunován ruským carem
- Schopný a inteligentní
- Z rodu moskevských bojarů
- Po celý život negramotný
- Uznáván odpůrci
- Bez morálních zábran

·Podezřívají ho z vraždy careviče **Dimitrije**

·**1589** povýšení moskevského metropolity **Iova** na patriarchu (jeho přítel a spojenec)

·**1587** - uzavřel na 15 let **příměří s Polskem**

·**1595** - „**věčný mír**“ se **Švédskem**

·Rusku byly **vráceny oblasti** ztracené v Livonské válce
získal **přístup k Finskému zálivu**

Čemu čelil Boris Godunov?

- útokům bojarské opozice (Vasilij Šujskij)
- **1600** sucha a kruté mrazy v Moskvě
- **1601 – 1603** hladomor, lidé prchali do měst
- loupežení a drancování, krize
- 1605 smrt Borise Godunova (53 let)

Období SMUTY

Měli se vyřešit tři záležitosti:

- Politická – nezávislost Ruska
- Dynastická – kdo se stane carem
- Zotročení rolníků

• <https://youtu.be/QZPONK1JRBM>

курс подготовки к ЕГЭ

Правление Лжедмитрия I (1605—1606)

- объявил себя императором
- закрепил приобретенных в голодные годы крестьян за дворянами
- отменил казни
- начал борьбу со взятками

© 2016

The image shows a slide from a presentation about the reign of False Dmitry I (1605-1606). It features a list of key actions: declaring himself emperor, confirming peasants to nobles during famine, abolishing executions, and starting a fight against bribes. A portrait of False Dmitry I in a red and gold robe is on the right. The slide also includes text for a course preparation and a copyright notice.

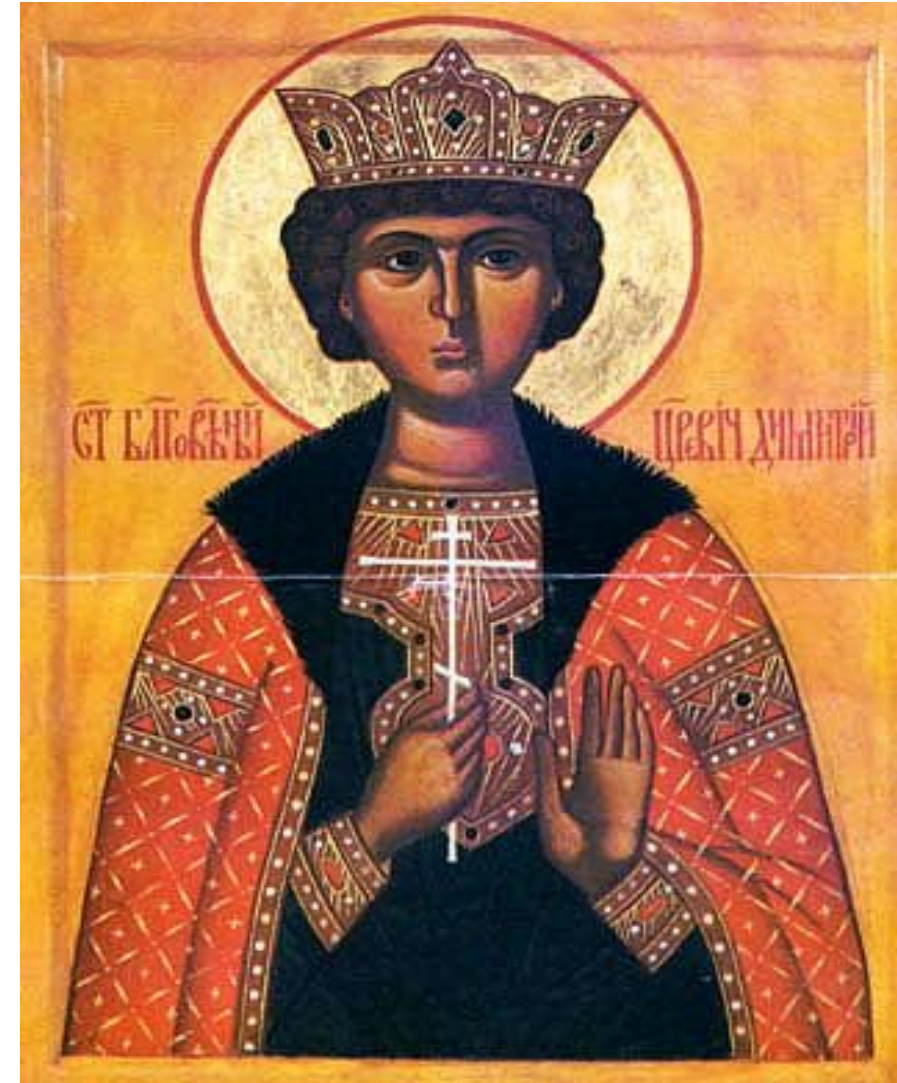
Etapy Smuty

- 1. 1603 – 1605 poslední roky vlády Borise Godunova, začátek smuty
- 2. 1605 – 1607 Lžedmitrij a rolnická válka
- 3. 1608 – 1613 švedsko-polská intervence a konec smuty

Příčiny Smuty

- Ekonomická krize – důsledek opričniny a Livonské války
- Hladomor – zemřelo kolem 1/3 obyvatelů Ruska
- Nevolnictví rolníků
- Nespokojenost bojarů s Borisem Godunovem
- Konec zákonné dynastie

- rok 1591 – smrt Fjodorova bratra Dimitrije
  - roku 1602 – příchod Jurije (Grigorije) Otrepjeva na polský dvůr
  - vydával se za Dimitrije
  - Jurij Otrepjev byl roku 1605 korunován carem
→ Lžedmitrij I.
  - zorganizováno spiknutí bojarů v čele s Vasilijem Šujským
  - po smrti Lžedmitrije I. Šujskij byl korunován novým carem (1606-1610)
- 1606 – 1607 Bolotnikovovo povstání – kozáci, krvavě potlačeno

Lžidimitrij I.

- vládne v zájmu Poláci

Marina Mnišek

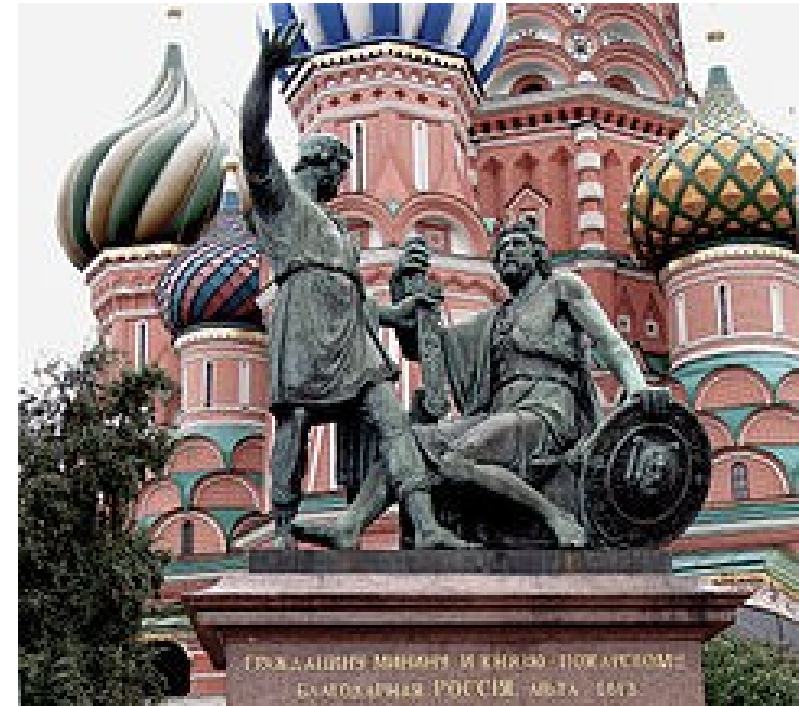
Lžidimitrij II.

- r. 1607 se objevil další samozvanec Lžidimitrij II.
- při tažení na Moskvu se usadil ve vsi zvané Tušino
  - „tušinskij vor“
- dne 11. prosince 1610 byl zavražděn vlastní stráží

Bojarská duma – Sedmibojarština 1610-1613

- Bojaři se dostali k moci
- Dohodli se s polským králem Zikmundem III, že carem bude jeho syn Vladislav
- Otevřeli bránu Moskvy pro polské vojsko
- 1613 – povstání: Minin a Požarský

Konec Smuty

- V roce 1613 na Zemském sněmu byl zvolen a prohlášen za cara Michail Romanov – příbuzný první manželky Ivana Hrozného
- Začátek dynastie Romanovců

Zdroje

- Švankmajer, Milan, *Dějiny Ruska*, Praha 1995
- Payne, Robert - Romanoff, Nikita, *Ivan Hrozný*, Praha - Plzeň 2008
- Serczyk, Wladislav, *Ivan IV. Car vší Rusi a stvořitel samoděržaví*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.
- SOCHROVÁ, Marie. *Dějepis v kostce: Novověk. Dějiny nové doby*. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Fragment, 1997, 160 s. ISBN 80-720-0094-2.
- LONGWORTH, Philip. *Dějiny impéria: sláva a pád ruských říší*. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2008. ISBN 978-80-7291-182-0.
- [www. panovnici.cz/ivan-iv-hrozny](http://www.panovnici.cz/ivan-iv-hrozny)
- <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/22432>
- <http://www.panovnici.cz/boris-fjodorovic-godunov#cv>